

Серьогіна Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва
Одеської державної академії будівництва та архітектури

Пашинов В.О.

студент Навчально-наукового інституту бізнесу
та інформаційних технологій
Одеської державної академії будівництва та архітектури

Петренко О.В.

студентка Навчально-наукового інституту бізнесу
та інформаційних технологій
Одеської державної академії будівництва та архітектури

Serohina Natalia

Candidate of Sciences (Economic)
Associate Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Pashinov Vitali

Student at the Institute of Business and Information Technology
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Petrenko Elena

Student at the Institute of Business and Information Technology
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

ASSESSMENT OF THE CONDITION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE PRODUCTION OF CONSTRUCTION MATERIALS

У статті проаналізовано загальний стан галузі виробництва будівельних матеріалів на прикладі деяких матеріалів. Розглянуто особливості ринку будівельних матеріалів як сегменту будівельної галузі. Наведено причини територіального розміщення виробництв залежно від рівня будівельної активності. Зазначено вплив ступеня зносу основних фондів на вартість виробництва та конкурентоспроможність підприємства. Досліджено зміни обсягів ринку будівництва житла. Проаналізовано динаміку зміни обсягів виробництва будівельних матеріалів за шість років. Розглянуто зовнішні та внутрішні фактори впливу на обсяги виробництва будівельних матеріалів. Визначено проблеми низької інвестиційної привабливості сектору виробництва будівельних матеріалів. Доведено необхідність розуміння особливостей функціонування ринку для побудови стратегії подальшого розвитку.

Ключові слова: будівельний комплекс, будівельні матеріали, конкурентоспроможність підприємства, обсяги виробництва, житлове будівництво, інвестиційна привабливість, ринок.

В статье проанализировано общее состояние отрасли производства строительных материалов на примере некоторых материалов. Рассмотрены особенности рынка строительных материалов как сегмента строительной отрасли. Приведены причины террито-

риального розміщення производств в залежності від рівня строительної активності. Указано вплив ступеня износу основних фондів на вартість виробництва і конкурентоспособність підприємства. Досліджено зміни обсягів ринку строительства жилья. Проаналізовано динаміку змін обсягів виробництва строительних матеріалів за шість років. Розглянуто зовнішні і внутрішні фактори впливу на обсяги виробництва строительних матеріалів. Визначено проблеми низької інвестиційної привлекательності сектора виробництва строительних матеріалів. Доведено необхідність розуміння особливостей функціонування ринку для побудови стратегії подальшого розвитку.

Ключевые слова: строительный комплекс, строительные материалы, конкурентоспособность предприятия, объемы производства, жилищное строительство, инвестиционная привлекательность, рынок.

The development of the building materials market in Ukraine requires a constant study of internal and external factors influencing the results of an enterprise's economic activity and justifying the need for their regulation by developing appropriate strategies. The article reviews the main aspects of the current state of construction materials market in Ukraine: the transportation component and the high wear of fixed assets are among the main reasons for the non-objective formation of the value of products, which affects the competitiveness of enterprises that produce it. The peculiarity of the building materials market is the desire to reduce the share of imports and maximize customer satisfaction with domestic products. This proves the need not only to continuously improve the production process, but also to develop systems for adapting to changing external factors. Analysis of the dynamics of changes in the volume of production of building materials and, in particular, in the cement production sector in terms of communication with the volume of construction and installation work on the construction of residential houses was carried out in order to determine the influence of external factors, namely consumer demand. Opportunities for the development of the construction materials production sector should provide a high investment attractiveness for domestic and foreign investors, which is possible only with an increase in capital construction, as this ensures sales growth. At present, investment support is not sufficient, since the level of risk for such investments is rather high due to the imperfect technical level of enterprises and the lack of protection and guarantees from the state. In addition, investors prefer to invest in new production, rather than in the reconstruction and modernization of an existing one. This proves the need to update the production base of enterprises for the production of building materials, which in the future, with an appropriate level of investment and ensuring the sales market, will enable the development of not only the construction industry, but also the economy of the country as a whole.

Key words: building complex, building materials, enterprise competitiveness, production volumes, housing construction, investment attractiveness, market.

Постановка проблеми. Для забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни та недопущення кризи будь-яка держава повинна приділяти значну увагу контролю за діяльністю будівельного комплексу [1]. Однією зі складових будівельного комплексу є промисловість будівельних матеріалів. Будівельні матеріали видобуваються та виробляються на підприємствах, розташованих в усіх областях України, проте більшість підприємств тяжіє до районів індустріального будівництва. Серед них ключову роль відіграє виробництво цементу, збірного залізобетону та наповнювачів для бетону [2]. Проблеми діяльності підприємств будівельних матеріалів та їх перспективи тісно пов'язані з розвитком капітального будівництва, належним утриманням вже наявних об'єктів, станом соціальної складової, що

визначає першочерговість вирішення завдань відповідності вказаної галузі сучасним стандартам та нормам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вчених, які займалися дослідженням стану промисловості будівельних матеріалів, слід виділити таких, як В.І. Борейко [1; 3], Й.В. Канак, С.Г. Гусєв, З.В. Задорожній, Я.Д. Крупка, М.Ю. Назукін [2], які у своїх роботах розглядали вплив особливостей виробництва на специфіку, класифікацію обліку витрат і доходів, формування собівартості продукції, фактори впливу на розвиток галузі будівельних матеріалів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств виробництва будівельних матеріалів, яке супроводжується відповідними змінами в будівельній галузі, по-

требують додаткового дослідження для пошуку зовнішніх факторів впливу.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є аналізування галузі виробництва будівельних матеріалів, виявлення факторів, що негативно впливають на її стан, а також визначення перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвинута галузь будівельної індустрії на основі інноваційної складової свідчить про позитивний напрям руху країни, що включає не тільки темпи зростання ВВП та високі інвестиційні ресурси, але й зростаючі показники незалежності у сфері фінансів, енергоефективності та добробуту пересічних громадян [3]. За останні роки відбувалися певні зміни в роботі будівельно-індустріального комплексу, що знаходить відображення в зміні показників економічної діяльності підприємств.

Сучасна промисловість будівельних матеріалів – це комплексна галузь, яка містить більше двадцяти самостійних підгалузей, багато з яких нараховують у своєму складі кілька видів виробництв, при цьому кожна підгалузь утворює свій ринок, який функціонує самостійно, утворюючи в сукупності загальний ринок будівельних матеріалів [4].

Особливістю такого сегменту будівельної галузі, як ринок будівельних матеріалів, а саме виробництво цементу бетону, цегли тощо, є прагнення до зниження частки імпорту та підвищення попиту на вітчизняну продукцію. Оскільки будівництво потребує значних обсягів такого типу продукції, то перевезення матеріалів на значні відстані є неекономічним як з фінансової точки зору, так і щодо витрат часу. Значні відстані перевезення будівельних матеріалів не є рентабельними, а необхідність використовувати імпортні матеріали суттєво підвищує кінцеву вартість будівельної продукції. З огляду на це більш-менш потужні виробники будівельних матеріалів намагаються організувати своє виробництво в регіонах з високою будівельною активністю або неподалік таких регіонів.

Значний вплив на рівень та вартість виробництва будівельних матеріалів чинить високий ступінь зносу основних фондів. Через використання застарілого обладнання зростає вартість продукції, що виробляється на такому обладнанні. При цьому рівень вартості вітчизняних матеріалів може перевищувати вартість імпортних аналогів. Великим будівельним підприємствам важко підтримувати в належному стані

свої виробничі потужності, що негативно впливає на конкурентоспроможність продукції та послуг, адже складські та офісні приміщення потребують опалення, постачання електроенергії та поточного ремонту навіть за відсутності попиту на вироблену продукцію, роботи та послуги підприємства [5]. Це створює певні складності щодо конкурентоспроможності підприємств з виробництва будівельних матеріалів та доводить необхідність пошуків ефективних каналів збуту й організації збутової діяльності.

За останні роки спостерігається зниження обсягів ринку будівництва житла: у 2017 році площа прийнятих в експлуатацію житлових будівель складала 10 206,0 тис. м², а у 2018 році – 8 689,4 тис. м² [6], відповідно, відбулось падіння обсягів виробництва будівельних матеріалів. Падіння обсягів виробництва будівельної продукції зменшує попит на товари та послуги суміжних галузей, які забезпечують діяльність будівельників, таких як будівельні матеріали та конструкції, машинобудування, хімічна галузь, видобувний та нафтопереробний сектори, енергетика, транспортування.

Щомісячно Міністерство економічного розвитку та торгівлі України аналізує динаміку збільшення або зменшення обсягів виробництва певного переліку будівельних матеріалів, використовуючи дані Державної служби статистики України. Якщо у 2014 році порівняно з 2013 роком можна біло побачити зниження обсягів виробництва майже за всіма видами будівельної продукції, то вже наприкінці 2016 року статистичні дані показують зміну тенденцій на краще, але після цього знову спостерігається скорочення обсягів, відповідно, це доводить нестабільність обсягів виробництва та високий ступінь їх залежності від факторів впливу. Динаміка зміни обсягів виробництва деяких будівельних матеріалів за 2013–2018 роки наведена в табл. 1 [7].

Наведена динаміка змін є досить детальною та представлена за тривалий період, отже, максимально демонструє постійні коливання обсягів виробництва будівельних матеріалів. Стосовно виробів з цементу спостереження підтверджують негативні зміни відповідно до скорочення площі прийнятих в експлуатацію житлових будівель: зменшення обсягів виробництва у 2018 році складає майже 11% прийнятого скорочення площі будівель на 15%. Однак до 2018 року відбувалось постійне збільшення обсягів, а саме з 3,0 млн. т до 3,7 млн. т. Таким чином, стосовно динаміки розвитку виробництва блоків та цегли

Таблиця 1

Зміна обсягів виробництва окремих сегментів будівельних матеріалів за 2013–2018 роки

Обсяг виробництва	Роки						Динаміка змін	Темпи приросту, %
	2013	2014	2015	2016	2017	2018		
Блоки та цегла з цементу, бетону або каменю штучного для будівництва, млн. т	3,0	3,0	3,4	3,6	3,7	3,3	+0,3	+10
Елементи конструкцій збірних для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного, млн. т	4,7	3,9	4,4	4,9	4,7	4,4	-0,3	-6,4
Розчини бетонні, готові для використання, млн. т	15,5	12,3	12,5	15,7	18,2	17,4	+1,9	+12,3

з цементу можна зробити висновок, що такий сегмент ринку має певні складнощі, які можуть бути тимчасовими під час покращення показників зданої в експлуатацію площі будівель.

Іншу динаміку демонструє виготовлення елементів збірних конструкцій для будівництва з цементу, бетону або каменю штучного. Значне скорочення відбулось у 2014 році (більш ніж на 17%), але у 2015 році починається зростання обсягів, яке у 2016 році досягає 4,9 млн. т. Однак останні два роки показали падіння показників більш ніж на 10%.

Обсяг виробництва бетонних розчинів скоротився на 0,6% у 2014–2015 роках, але в подальшому показали значне зростання, а саме до 18,2 млн. т. Однак у 2018 році знов відбулося скорочення майже на 4,5%. Таким чином, у 2018 році відбулося скорочення обсягів виробництва всіх розглянутих будівельних матеріалів.

Виходячи з результатів аналізу статистичних даних, можемо припустити, що падіння обсягів виробництва будівельних матеріалів у 2018 році пов'язане зі скороченням об'ємів житлового будівництва, отже, це може бути тимчасовим явищем за умови покращення ситуації у 2019–2020 роках. Скорочення ринку будівельних матеріалів у 2014 році можна пояснити усвідомленим рішенням виробників, які змогли спрогнозувати вірогідність запуску нових проектів в умовах кризи та реалізації вже розпочатих проектів.

Визначену тенденцію не можна назвати негативною, оскільки скорочення не є постійними, а загальний результат відносно 2013 року слід назвати позитивним, за винятком виробництва збірних конструкцій. Якщо ситуація з житловим будівництвом стабілізується найближчим часом, то першим на це відреагує саме ринок будівельних матеріалів як складова будівельної галузі. Сектор будівельних матеріалів може бути інвестиційно привабливим як для вітчизняних, так і для закордонних інвесторів, але для виникнен-

ня такої інвестиційної привабливості необхідні покращення макроекономічної ситуації в Україні, наявність сировинної бази, розвиток сектору торгівлі будматеріалами та зростання обсягів капітального будівництва. Проте нині кількість інвесторів та розміри інвестицій є недостатніми внаслідок недосконалості обладнання наявних підприємств, недостатньої стабільності політичної ситуації, високих податків, відсутності системи страхування інвестицій, недосконалості державної політики щодо стимулювання та захисту інвестицій. Отже, для подальшого розвитку галузі з виробництва будівельних матеріалів потрібні інвестиції та новітнє технологічне обладнання, оскільки зазвичай інвестори віддають перевагу створенню нових підприємств для виробничих цілей, відкриттю своїх філій та дочірніх підприємств через небажання проводити реконструкцію та модифікацію старих об'єктів.

Висновки. Розвиток підприємств з виробництва будівельних матеріалів нині характеризується зниженням обсягів виробництва, недостатньою рентабельністю підприємств, зменшенням ринку збуту та певною невизначеністю економічної ситуації, незважаючи на зміни, а саме підвищення рівня механізації та автоматизації виробництва й методи вдосконалення технологічного процесу, актуальність потреби в оновленні, модернізації основних засобів, реконструкцію частини діючих підприємств та необхідність розширення асортименту будівельних матеріалів. Значним чинником, який визначає перспективи діяльності таких підприємств, є ринок споживання, тому обсяги виробництва мають пряму залежність від темпів будівництва, зокрема житлового. Розуміння особливостей функціонування ринку дасть змогу побудувати стратегію, що забезпечить формування механізму запобігання руйнівного впливу, який повинен передбачати перш за все прямиий зв'язок зі споживачем та врахування особливостей його потреб.

Бібліографічний список:

1. Борејко В.І. Будівельна галузь як індикатор та стимулятор розвитку національної економіки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 6. С. 102–106.
2. Назукін М.Ю. Стан та перспективи розвитку підприємств з виробництва будівельних матеріалів. *Незалежний АУДИТОР*. 2013. № 5(III). С. 59–63.
3. Петрищенко Н.А. Аналіз стану будівельної діяльності у регіонах України. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 4(20). С. 192–197.
4. Борејко В.І., Прутула М.Ю. Перспективи виробництва будівельних матеріалів в Україні. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*. 2011. Вип. XVII. № 4. С. 64–71.
5. Кулікова Л.В. Сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 8. С. 52–55.
6. Прийняття в експлуатацію житлових будівель за видами / Державна служба статистики України. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/ibd/ibd_rik/ibd_u/ezb_u11_bez.htm (дата звернення: 02.04.2019).
7. Виробництво промислової продукції за видами / Державна служба статистики України. Київ, 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_vppv_u.html (дата звернення: 02.04.2019).
- [Construction industry as an indicator and stimulus for the development of the national economy], *Global and national problems of the economy*, no. 6, pp. 102–106.
2. Nazukin M.Ju. (2013). Stan ta perspektyvy rozvytku pidpryemstv z vyrobnyctva budivelnykh materialiv [Status and prospects of development of enterprises for the production of building materials], *Independent Auditor*, no. 5(III), pp. 59–63.
3. Petryshhenko N.A. (2015). Analiz stanu budiveljnoji dijalnosti u reghionakh Ukrajinjy [Analysis of the state of construction activity in the regions of Ukraine], *Economics: realities of time*, no. 4(20), pp. 192–197.
4. Borejko V.I., Prytula M.Ju. (2011). Perspektyvy vyrobnyctva budivelnykh materialiv v Ukrajinjy [Prospects for the production of building materials in Ukraine], *Problems of rational use of socio-economic and natural-resource potential of the region: financial policy and investments*, vol. XVII, no. 4, pp. 64–71.
5. Kulikova L.V. (2017). Suchasni tendenciji rozvytku budivelnykh pidpryemstv [Modern development trends of construction enterprises], *Investments: Practice and Development*, no. 8, pp. 52–55.
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinjy (2019). Prynjattja v ekspluataciju zhytlovykh buivelj za vydamy [Commissioning of residential buildings by type]. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo.
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinjy (2019). Vyrobnyctvo promyslovoji produkciji za vydamy [Industrial production by types]. Kyiv : Informatsiino-analitychne ahentstvo.

References:

1. Borejko V.I. (2015). Budiveljna ghaluzj jak indyktor ta stymuljator rozvytku nacionaljnoji ekonomiky